

Christian Joerges, VERBRAUCHERSCHUTZ ALS RECHTSPROBLEM. Verlagsgesellschaft Recht und Wirtschaft mbH, Heidelberg 1981. p. 151

Пишчева тежња је двострука. Он најпре жели да изложи систематски проблем учења о потрошачком праву, а затим да дејство и домаћај норми тога права изложи на посебним примерима. Немачки Грађански законик је заснован на учењу о једнакости странака у уговорном односу и не познаје начело заштите потрошача. У немачкој правној мисли постоји неслагање о томе да ли се поред приватног права садржаног у Грађанском законик у може говорити о посебним приватно-правним гранама, које су уређене посебним законима или се у случају посебног законодавства увек ради само о изузетку у односу на Грађански законик? Изузетака је све више и није мали број оних писаца који су склонили да у њима виде нове правне гране, а међу овима и потрошачко право. Писац ће углавном дискутовати са двојицом аутора. То су Фон Хипл и Рајфнер. Обојица су присталице издавања потрошачког права у засебну грану. Међутим, њихови методски приступи и закључци се разликују. Фон Хипл сматра да се у једно опште учење могу уобличити све норме које чине „систем заштите потрошача“. У томе систему Фон Хипл, аналогно класичном грађанском праву, издаваја општи и посебни део. У општи део потрошачког права спадала би питања о обезбеђењу производа, нелојалној утакмици, затим о општим условима правних послова, надзирању цена и остваривању права. Оваквом Фон Хипловом одређењу општег дела потрошачког права, које почива на излагању питања која су „од општег значаја за потрошаче“, писац ће замерити недостатак начела и методских правила која би заштиту потрошача омећила као посебну правну област. Писац ће и Фон Хиплов посебни део потрошачког права подвргнути критици. Он подсећа да посебни део обвезног права, по Немачком грађанском законик у, се састоји из мноштва важнијих уговора, који нису системат-

ски изложени. Писац уопште замера Фон Хиплу да његова схватања више говоре о задатку потрошачког права него што га суштински одређују. Док Фон Хипл полази од потрошачке политике коју узима за основу своје систематике, дотле Рајфнер у потрошачком праву види супротност приватном. Он за извориште узима Марксове ставове. Он сматра да је покушај да се сукоб произвођача и потрошача укључи у класични грађанско-правни систем осуђен на пропаст. Рајфнерово мишљење се у основи супротставља владајућем, јер бранећи учење о потрошачком праву као о посебном приватном праву, он не тежи његовом поновном укључивању у традиционално грађанско право. Његов циљ је, напротив, универзализација потрошачког проблема. Писац ће Рајфнеру замерити да се његово учење тиче ширих друштвених питања која се уопште не могу свести на потрошачко право. Исто тако, писац остаје скептичан и према идеји да друштвени развитак стреми остварењу друштвене правде, као и према механичкој корелацији процеса социјализације и могућности његовог правног уобличења.

Писац ће, вазда расправљајући са Рајфнером и Фон Хиплом, изложити и проблем организовања заштите потрошача. Поменути аутори су и овде антиподи. Фон Хиплова размишљања се крећу од идеје о побољшању појединачне заштите потрошача ка стварању једне средишње власти чији би задатак била потрошачка заштита. Рајфнер међутим, тежи колективној заштити потрошача. Он сматра да структурни образац колективне самоодбране пружа традиција радничког покрета. Писац ће Рајфнеру замерити да таква аналогја није сама по себи разумљива.

У завршном осврту на досадашње стање учења о потрошачком праву, писац истиче да класично грађанско право превиди проблем потрошње и асиметричност односа произвођач — потрошач. Писац сматра да је, уколико се ово прихвати као чињеница, потребан прелаз од формалног решавања проблема ка установљавању потрошачког права. Ово се пак, не може свести на противречност између потрошачког и приватног права, већ представља дуготрајан процес. Зато, по пишчевом мишљењу, тешкоће да се потрошачко право укључи у грађанско-правни систем или да се представи као његова супротност, указују на постојање развојног процеса.

У покушају да прикаже дејство норми потрошачког права које је у настајању, писац ће обратити пажњу на неколико ситуација у којима је заштита потрошача неопходна. Међу овима се по занимљивој структури односа странака и теоретској дискусији издваја случај финансиране куповине, код које купац узима зајам од банке да би од продавца купио неко доб-

ро, по правилу веће вредности. Један од проблема у таквоме послу представља питање заштите купца који је већ исплатио неколико оброчних отплата банци, уколико његов уговор са продавцем буде отлашен ништавим. Писац ће ово питање разматрати на основу нацрта немачког Закона о финансираним правним пословима и посредничким уговорима. Нацрт предвиђа саодговорност финансијера за купчеве захтеве према продавцу. Писац је мишљења да у пословима финансираним од трећих купац не треба да буде у лошијем положају него што би био да га кредитира сам продавац. Потрошач, по пищевом суду, мора бити заштићен од раздвајања продајних и кредитних функција, као и од недостатака правног посла између продавца и банке — финансијера. Посебно су, међутим, занимљива схватања која о финансираној куповини постоје у правној науци. Тако, Фон Маршал мисли да се ради о јединственом правном послу у ширем смислу речи. Фолкомер сматра да је то уговор *sui generis* по обрасцу *do ut des ut det*. Ларенц је мишљења да је то типска куповина на отплату са чиниоцима зајма и куповине. За Есера је од суштинског значаја чињеница да ништавост или побијање уговора о купопродаји чине зајам беспредметним. Сва ова мишљења се, по писцу, одликују тиме што теже да превазиђу подвојеност послова зајма и продаје, покушавајући при томе да између њих успоставе правно јединство на основу њихове привредне повезаности. Писци се при таквоме покушају служе нормама Грађанског законика и уобичајеним догматским фигурама. Модерније је Гернхуберово мишљење које поставља учење о финалном нексусу и полази од релативности обвезних односа. Оно је блиско Грундлаховим ставовима, који се заснивају на повезивању продаје и зајма кроз признавање циља финансирања за основ уговора. Рајфнер пак, пориче традиционалној догматици грађанског права могућност да у своје конструкције уклопи посао финансиране куповине. Он поставља учење о тзв. *causa consumendi*. По њему је зајмодавац обвезан да одржавањем куповне моћи омогући један процес појединачне потрошње. Циљ потрошње међутим, као друштвене функције кредитног односа, не састоји у пољу диспозиције странака. Писац ће у закључку изнети мишљење да код финансиране куповине углавном постоји сагласност о потреби заштите потрошачког интереса, као и о подели ризика између банке и трговца. Маргинални раст зајмодавчевих обвеза је могућ све док покривање ризика као трошковни чинилац не измакне образовању цене и буде пребачено на потрошаче уопште, што ни привредно ни друштвено није оправдано. То је по писцу суштина чија је последица свако догматско решење.

Пишчеви закључци о савременом стању заштите потрошача полазе од става да управо указивање на спорне тачке учења о потрошачком праву доприноси његовом развиту. Он сматра да се потреба за посебним мерама потрошачког права јавља уколико више уколико се учење о привредној утакмици удаљује од основне мисли о суверености потрошача. Писац ће истаћи да не постоји учење о потрошачком праву које би по класичном обрасцу привредне законитости преображавало у законе, као што ни правна догматика не може у овој области дати путоказ за практично правничко делање. Зато је потребно да законодавац, правосудје, управа и заинтересовани буду учесници процеса стварања права. Међутим, у мери у којој организовани интереси утичу на законодавчево дело и уколико се политички систем ослања на њихову сарадњу, нараста опасност да новине потрошачког права буду симболичног значаја или да, стратегијски посматрано, буду супротстављене начелу привредне утакмице и злоупотребљене у циљу очувања старих структура.

Драгољуб М. Поповић